



## ВСТУП

До складання фахового екзамену з «Загальної психології» для абітурієнтів, які вступають на факультет психології за спеціальністю 053 - Психологія (другий (магістерський) рівень вищої освіти) ставляться такі вимоги:

1. Мати уявлення про психологічну науку та психологічне пізнання, його специфіку, рівні: про місце психології в системі класифікації наук; знати основні тенденції розвитку сучасної психології. Знати основні закони психології.

2. Знати об'єкт і предмет психологічного пізнання, історію розвитку уявлень про предмет психології, періодизацію становлення предмету психології.

3. Розбиратися в основних теоретико-методологічних проблемах сучасної психологічної науки, орієнтуватися та вміти аналізувати основні вітчизняні та зарубіжні підходи, теорії та концепції.

4. Розуміти проблему виникнення і розвитку психіки, її значення для психологічної науки. Вміти розкрити зв'язок психіки і мозку, знати етапи психічного розвитку в філогенезі, виникнення й історичний розвиток свідомості в психології.

5. Розбиратись і вміти аналізувати теорії особистості в психології, її активність, знати напрямки дослідження особистості, її індивідуально-психологічних особливостей.

6. Мати уявлення про психологію діяльності людини, основні підходи до її аналізу. Вміти розкривати зв'язок між діяльністю, свідомістю та особистістю.

7. Знати особливості, механізми та закономірності психічних процесів і функцій, їх взаємозв'язок, фізіологічні механізми, методи дослідження.

8. Знати основні ознаки та етапи наукового експериментального дослідження. Знати методи психологічного дослідження, вимоги до них, вміти відрізняти психологічне дослідження від психологічного обстеження.

# **1. ВСТУП ДО ПСИХОЛОГІЇ.**

## **1.1. Уявлення про психологію як науку**

Психологія як мультипарадигмальна наука. Роль психології в сучасному світі. Завдання психології. Основні галузі психології. Співвідношення між життєвою та науковою психологією. Система знань у психології. Критерії наукового пізнання. Об'єктивність наукового пізнання в психології. Принцип детермінізму. Причинний детермінізм. Цільовий детермінізм. Методи психології. Місце психології в системі наук.

## **1.2. Історичний вступ до психології**

Історія розвитку уявлень про предмет психології. Розуміння душі як предмету психології в період античності. Предмет емпіричної психології свідомості. Інтроспекція як метод вивчення свідомості. Криза психології.

## **1.3. Сучасні проблеми і напрямки в психології**

Несвідоме як предмет психології. Негативний та позитивний підходи до визначення несвідомого. Розуміння несвідомого у З. Фрейда: класифікація несвідомих процесів, структура психіки.

Передумови виникнення біхевіоризму. Поведінка як предмет психології. «Об'єктивний підхід» у психології. Оперантний біхевіоризм. Необіхівіоризм. Тренінг умінь у біхевіоральній терапії.

Цілісний підхід в психології. Постановка проблеми цілісності в психології. Одиниці аналізу в гештальт-психології. Експериментальні дослідження в гештальт-психології. Психіка як органічна система. Гештальттерапія.

Гуманістична психологія як представник гуманітарної парадигми в психології. Основні ідеї, ознаки та вихідні положення гуманістичної психології. Особливості гуманістичної психотерапії.

Когнітивна психологія і номотетичний підхід у психології. Поняття про номотетичний та ідеографічний підходи в психології. Експериментальні дослідження в когнітивній психології.

Соціокультурний підхід у психології. Культурно-історична парадигма в психології. Англійська антропологічна та французька соціологічна школи про проблеми соціальної зумовленості людської свідомості. Культурно- історична теорія Л.С. Виготського. Поняття про вищі психічні функції людини. Інтеріоризація як метод формування вищих психічних функцій.

Діяльнісний підхід у психології. Передумови діяльнісного підходу в радянській психології. Два варіанти діяльнісного підходу в радянській психології: теорії С.Л. Рубінштейна та О.М. Леонтьєва. Основні принципи психологічної теорії діяльності. Структура діяльності за О.М. Леонтьєвим. Потреби, мотиви та цілі діяльності.

#### **1.4. Еволюційний вступ до психології**

Виникнення та розвиток психіки в філогенезі, різні підходи до вирішення цієї проблеми: панпсихізм, біопсихізм, нейропсихізм, антропопсихізм. Гіпотеза О.М. Леонтьєва та О.В. Запорожця про умови виникнення чутливості та її експериментальне підтвердження. Етапи психічного розвитку в філогенезі згідно з О.М. Леонтьєвим. Психіка та її функції. Відображення. Особливості відображення.

#### **1.5. Виникнення та історичний розвиток свідомості в психології**

Передумови виникнення свідомості в антропогенезі. Соціальна зумовленість та знаряддева опосередкованість як основні характеристики свідомості. Психологічна характеристика основних складових структури свідомості. Свідомість як діяльність і як образ, їх можливе співвідношення. Структура свідомості. Свідомість і мова.

Класифікація психічних явищ.

#### **Рекомендована література (Загальна психологія: Вступ до психології»)**

1. Варій М.Й. Загальна психологія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
2. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навч. посібник. – К., 2000.

3. Максименко С.Д. Загальна психологія. 2-ге вид. – Вінниця: Нова Книга, 2004.
4. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ.: Центр учбової літератури, 2013.
5. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посібник. – 3-е вид., К.: Вища школа, 2004.
6. Трофімов Ю.Л., Рибалка В.В., Гончарук П.А. та ін.; Психологія: Підручник за ред. Ю. Л. Трофімова. – К., 2000. 558 с.
7. Пашукова Т. І., Допіра А. І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / За ред. Т. І. Пашукової. – К., 2000.
8. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М. Психологія : схеми, опорні конспекти, методики: Навч. посібник К.: Ельга, Ніка – Центр, 2005.
9. Винославська О.В., Бреусенко – Кузнєцов О.А, Зливков В.Л. та інші. Психологія : навч. посібник. К.: фірма «ІНКОС», 2005.
10. Дрозденко К.С. Загальна психологія в таблицях і схемах. Навч. посібник. Київ.: 2004.
11. Дубравська Д.М. Основи психології: навч. посібник. Львів: Світ, 2001.
12. Русинка І.І. Психологія : навч. посібник К.: Знання, 2007.
13. Савчин М.В. Загальна психологія. Частина 1. Нвч. пос. Дрогобич. 2009.- 372 с.
14. Бенеш Г. Психологія: dtv-Atlas: Довідник: переклад з німецької. – К.: Знання-Прес, 2007. – 510 с.

## **2. ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ**

### **2.1. Вступ до теорій особистості**

Особистість як особливе функціональне утворення. Різниця між життєвим та науковим розумінням особистості. Співвідношення понять „особистість - індивід - індивідуальність”. Проблема поняття особистість у психології. Поняття теорії особистості. Поняття структури особистості в психологічній теорії.

### **2.2. Еволюція теорій особистості у зарубіжній психології**

#### **2.2.1. Психологічна концепція особистості З. Фрейда**

Загальна характеристика психоаналітичного напрямку в теорії

особистості. Поняття особистості в теорії З. Фрейда, структура особистості. Рушійні сили розвитку особистості. Захисні механізми особистості в теорії З. Фрейда. Періодизація розвитку особистості в теорії З. Фрейда.

### **2.2.2. Аналітична психологія К.Г. Юнга**

Основні положення та принципи аналітичної психології. Структура особистості за К. Юнгом. Поняття архетипів за К. Юнгом. Типи особистості за К. Юнгом. Розвиток особистості у теорії К.Юнга.

### **2.2.3. Індивідуальна психологія А. Адлера**

Передумови виникнення індивідуальної психології. Основні положення та принципи індивідуальної психології. Поняття „відчуття неповноцінності” та „компенсації” в теорії особистості А. Адлера. Поняття про стиль життя. Помилкові та здорові стилі життя. Поняття соціального інтересу в теорії особистості А. Адлера. Порядок народження та особистість в індивідуальній теорії.

### **2.2.4. Его-психологія Е.Еріксона**

Поняття психосоціального розвитку в теорії Е.Еріксона. Поняття епігенетичного принципу. Поняття еґоїдентичності. Стадії психосоціального розвитку за Е. Еріксоном. Вплив культури на розвиток еґо на різних стадіях психосоціального розвитку.

### **2.2.5. Соціокультурна теорія К.Хорні**

Поняття базальної тривоги та ворожості в теорії особистості К.Хорні. Типи міжособистісних орієнтацій: особистість, що поступається, агресивна особистість, відокремлена особистість. Основні шляхи пристосування до базальної тривоги. Поведінка батьків та розвиток особистості дитини. Культурні детермінанти розвитку.

### **2.2.6. Теорія рис особистості Г. Олпорта**

Концепція рис особистості Г.Олпорта. Критерії визначення рис особистості. Загальні та індивідуальні риси. Методи визначення рис особистості. Розвиток особистості: поняття пропріума. Типи функціональної автономії: основні характеристики зрілої особистості.

### **2.2.7. Структурна теорія рис особистості Р. Кеттела**

Основні поняття та принципи структурної теорії особистості. Поверхневі та початкові риси. Типи рис в теорії Р. Кеттела. „Велика п'ятірка” факторів особистості.

### **2.2.8. Гуманістична теорія особистості А. Маслоу**

Основні принципи гуманістичної психології. Ієрархія потреб особистості за А. Маслоу. Поняття „піраміда потреб”. Дефіцитарна мотивація та мотивація зростання. Характеристика людини, що самоактуалізується.

### **2.2.9. Феноменологічна теорія особистості К. Роджерса**

Тенденція самоактуалізації як основний мотив у житті. Поняття Я - концепції, розвиток Я-концепції. Переживання погрози та процес захисту. Повноцінно-функціонуюча людина. Клієнт-центрована терапія.

### **2.2.10. Типологічна теорія особистості К. Левіна**

Поняття особистості в теорії К. Левіна. Мотивація поведінки людини в теорії К. Левіна. Методи експериментального дослідження мотиваційної сфери в концепції К. Левіна.

## **2.3. Теоретичні підходи до проблеми особистості в радянській психології**

### **2.3.1 Теорія особистості О.М. Леонтьєва**

Основні риси, що визначають підходи до особистості в радянській психології. Основи теорії особистості О.М. Леонтьєва. Структура особистості за О.М. Леонтьєвим. Принципи побудови періодизації розвитку особистості в теорії діяльності. Принцип провідної діяльності в розвитку особистості.

### **2.3.1. Теорія особистості С.Л. Рубінштейна**

Основи теорії особистості С.Л. Рубінштейна. Структура особистості за С.Л. Рубінштейном.

### **2.3.2. Теорія особистості О.К. Дусавицького**

Підхід до побудови моделі особистості в концепції особистості О.К. Дусавицького. Загальна характеристика структурних компонентів особистості. Поняття норми та патології особистості. Характеристика особистості в нормі.

## 2.4. Поняття спілкування в психології

Психологічний зміст спілкування. Функції спілкування. Види спілкування. Роль спілкування в розвитку особистості. Методи дослідження спілкування та комунікативних здібностей особистості.

**Рекомендована література. (Загальна психологія: Психологія особистості)**

1. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості: Підручник / За ред. Максименка С.Д. - К.: Видавництво ТОВ "КММ", 2007. - 296 с.
2. Матвійчук Т. Теорії особистості в зарубіжній та українській психології: навч. посіб.- Львів: 2020. - 499 с.
3. Мітіна С.В. Психологія особистості. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Вид-во Ліра, 2020. - 274 с.  
<https://lira-k.com.ua/preview/12629.pdf>
4. Рибалка В.В. Теорії особистості у вітчизняній психології: навч. посіб. - К., ІПППО АПН України, 2006. - 530 с.
5. Роменець В.А. Історія психології ХІХ - початок ХХ століття. - К.: Либідь, 2007. - 832 с.
6. Столяренко О. Б. Психологія особистості. - К.: Центр навчальної літератури. 2019. - 282 с <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/03/Psykholohia-osobystosti.->
7. Фрейд З. По той бік принципу задоволення.- Х.: Фоліо, 2019. - 155 с.
8. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. - К.: Навчальна книга Богдан, 2021. - 552 с.
9. Фром Е. Мистецтво любові. - Х.: КСД, 2017.- 192 с.
10. Юнг К.Г. Архетипи і колективне несвідоме. - Львів.: Астролябія, 2018. - 608 с.



## **3. ПСИХОЛОГІЯ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ**

### **3.1. Загальна характеристика пізнавальних процесів**

Підходи до вивчення психічного відображення. Загальна характеристика пізнавальної діяльності. Поняття про вищу психічну функцію. Механізм розвитку вищих психічних функцій. Інтеріоризація та екстеріоризація. Довільність психічних функцій. Порівняльна характеристика пізнавальних процесів.

### **3.2. Відчуття та сприйняття**

Поняття відчуття. Фізіологічні передумови відчуття. Біологічна зумовленість відчуття.

Поняття про рецептори. Подразливість як попередник відчуття. Класифікація відчуття. Дистантні та контактні екстероцептори. Пропріо- та інтероцепція. Основні характеристики відчуття: якість, інтенсивність, тривалість, просторова локалізація. Поняття про адаптацію відчуття. Позитивна та негативна адаптація.

Основи психофізики. Принципи специфічних енергій органів чуття. Абсолютні та диференційні пороги. Закон Вебера, уточнення Фехнера та послідовні дослідження. Явища адаптації, сенсibiliзації та синестезії.

Психофізичні вимірювання. Методи вивчення відчуття та їх загальна характеристика. Суб'єктивна психофізика. Метод бальних оцінок. Метод парних порівнянь. Вивчення сенсомоторної координації. Поняття про семантичний диференціал.

Порівняльна характеристика відчуття та сприймання. Поняття відчуття. Діяльність людини та сприймання. Роль центральних процесів у цілісному сприйманні. Цілеспрямованість та селективність сприймання. Властивості сприймання. Константність, предметність та образність сприймання. Системність, комплексність та процесуальність. Осмисленість сприймання. Багаторівнева організація сприймання. Структурність. Типові ілюзії.

Теоретичні підходи та уявлення про сприймання. Сенсуалістичний підхід. Інтроекція. Рефлексологія. Біхевіоризм. Стимули вищого порядку у

розумінні Гібсона. Категоризація за Брунером. Погляд культурно-історичної теорії. Теорія діяльності та сучасний стан вивчення сприймання.

Види сприймання. Особливості зорового сприймання. Сприймання простору та часу. Головні перцептивні ознаки простору: відстань, розмір, форма. Ознаки глибини. Орієнтація в просторі. Взаємодія фігури та фону. Значення контуру для сприймання форми. Сприймання руху та часу.

Протяжність, послідовність та зміна положення. Перервність та безперервність. Необхідність представлення в пам'яті. Об'єктний рух та саморух. Історичний час. Величина часового моменту сучасного.

Сприймання та пам'ять. Пам'ять як основа соціалізованого сприймання. Впізнавання, ототожнення, ідентифікація, категоризація, узагальнення, абстрагування.

### **3.3. Пам'ять**

Поняття про пам'ять. Фізіологічні основи процесу пам'яті. Основні результати нейрофізіологічних досліджень. Локалізаційні уявлення. Міжпівкульові взаємодії. Роль підкоркових структур та скронневої частини кори головного мозку.

Гіпотези про механізми пам'яті.

Теорії пам'яті. Біологізаторські концепції. Асоціанізм. Досліди Еббінгауза. Соціологізаторські теорії. Генетичний підхід. Уявлення про пам'ять як вищу психічну функцію. Дослідження пам'яті в школі К.Левіна. Пам'ять як діяльність. Дослідження мимовільного та довільного запам'ятовування в роботах П.І.Зінченка. Вивчення пам'яті в працях Г.К.Середі.

Характеристика мнемічних процесів. Запам'ятовування, зберігання, відтворення, забування. Розуміння та запам'ятовування. Впізнавання та відтворення. Творчий характер відтворення. Збереження як функція часу. Узагальнення інформації у процесі збереження. Засоби боротьби із забуттям. Крива забуття Ебінгауза. Узагальнення інформації у процесі збереження.

Види і типи пам'яті. Пам'ять та психічна активність: моторна, емоційна,

образна, символічна пам'ять. Пам'ять і час: короткочасна, довгочасна, оперативна. Мимовільна та довільна пам'ять. Фактори продуктивності мимовільної та довільної пам'яті.

Феномени пам'яті. Дослідження феноменів пам'яті. Феномен „краю” (або позиційний ефект). Феномен фон Ресторфф (ізоляції). Феномен Зейгарнік. Поняття про інтерференцію. Проактивна та ретроактивна інтерференція. Ремінісценція.

Прикладні аспекти вивчення пам'яті. Вплив особливостей матеріалу. Рациональні засоби заучування. Мнемоністичні засоби. Роль установок, мотивації та емоційного тону на процес заучування. Застосування планів та схем. Забування намірів та його причина. Індивідуальні відмінності та резерви пам'яті.

### **3.4.Мислення та мова**

Поняття мислення. Місце мислення в структурі пізнавальної діяльності. Відмінність мислення та безпосередньо-чуттєвого пізнання. Мислення та штучний інтелект. Значення вивчення та моделювання мислення.

Розвиток мислення. Філогенетичний розвиток мислення. Еволюційне становлення форм розумової діяльності. Специфічні ознаки людського мислення. Історичний розвиток мислення. Емпіричне та теоретичне мислення. Онтогенетичний розвиток мислення. Причинно-наслідкові зв'язки та інструментальне значення дій. Генез мови та становлення розумової діяльності. Види мислення: наочно-дійове, наочно-образне та словесно-логічне. Мислення в структурі дій та мисленнєві дії.

Вивчення мови у контексті мислення. Генетичні корені мислення та мови. Мовне мислення як єдність мислення та мови. Розвивальні відносини між мовою та мисленням. Мовнорухові дії як канал зв'язку. Взаємодія значення і смислу. Експресивна функція мови. Засоби невербальної комунікації. Властивості внутрішньої мови. Вікові та функціональні зміни мови. Особливості усної та письмової, монологічної та діалогічної мов.

Гіпотеза лінгвістичної відносності. Мовні обмеження розумової

діяльності.

Механізми мисленнєвого процесу. Цілеспрямованість мислення. Евристичність. Пристрасність мислення. Мотиваційна основа мислення. Емоційний супровід та регуляція розумової діяльності. Процес інтеріоризації. Зовнішні та внутрішні знаряддя. Мисленнєві образи: їх формування, розвиток, взаємодія.

Основні фази мислення. Проблемна ситуація. Формування образу-мети. Висування гіпотези. Вибір стратегії рішення. Формування думки. Перевірка рішення. Основні розумові дії: порівняння, аналіз, синтез, абстракція, узагальнення. Форми існування пізнання: поняття, судження, висновок.

Теорії та методи дослідження мислення. Мислення в традиційних психологічних теоріях. Методи вивчення мислення. Метод вивчення узагальнення. Метод порівняння. Метод ланцюгових асоціацій. Вільний асоціативний експеримент. Вивчення семантичних зон. Семантичний диференціал. Репертуарні решітки. Формування штучних понять (Л.Виготський).

### **3.5. Уявлення**

Визначення поняття уявлення. Співпадання та розбіжні ознаки творчого мислення та уявлення. Форми перебігу уявлення. Продуктивний характер уявлення. Продуктивний характер як основна ознака уяви. Цілеутворення як головна функція уявлення.

Механізм уявлення. Уявлення як аналітико-синтетичний процес. Форми утворення образів: аглютинація, гіперболізація, акцентування, схематизація та типізація. Види уявлення: активне та пасивне, відтворююче та творче. Довільне та мимовільне уявлення. Рівні уявлення.

Уявлення в трудовій діяльності. Гра як результат та формуюча сила уявлення. Теорії творчості. Співвідношення творчих та інтелектуальних здібностей.

### **3.6. Увага**

Увага як план контролю дії. Автоматизація - деавтономізація дії. Два

плани контролю діяльності. Зразок уваги з потребами. Види уваги: сенсорна, інтелектуальна, моторна, довільна, мимовільна, післядовільна. Нейрофізіологічні механізми уваги. Характеристики уваги: об'єм, рухомість, розподіл, стійкість. Способи контролю та підтримки уваги.

Теорії уваги. Об'єктивна необхідність уваги для тілісного існування. Увага та закони асоціації. Увага як спрямованість свідомості (інтроспекція). Зумовлення (біхевіоризм). Активізаційні напрямки у вивченні уваги. Увага та фізіологічні кореляти. Стимули для виникнення уваги.

Культурно-історична теорія Л.С.Виготського. Співвідношення мимовільної та довільної уваги. Натуральний та соціальний розвиток уваги. Значення керівної дії дорослого та механізми формування довільної уваги.

Методи вивчення уваги. Метод коректурної проби. Метод переведення уваги Кріпеліна. Метод Шульте.

**Рекомендована література (Загальна психологія: Пізнавальні процеси)**

1. Бенеш Г. Психологія: ску-Аїав: Довідник: Пер. з нім. К.: Знання-Прес, 2007. 510 с.
2. Варій М.Й. Загальна психологія: Підручник. - 2-ге вид., випр. і доп. К.: Центр учбової літ., 2007. 968 с.
3. Велитченко Л.К. Загальна психологія: довідник-конспект. - Одеса: Видавець Н. П. Черкасов, 2008. - 272 с
4. Дерев'янку С. П. Когнітивна психологія: Навчально-методичні рекомендації. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2021. 80 с
5. Діяльність. Несвідоме. Сприйняття. Людина в технічних системах. Психологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : «Фоліо», 2012. 863 с.
6. Загальна психологія: Підручник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. - К.: Каравела, 2009. - 464 с.

7. Іванова О.Ф. Вибрані наукові праці. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. 444 с.
8. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник. Львів, 2018. - 172 с
9. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. Загальна психологія. Навч. посібник. К.: МАУП, 2000. 256 с.
10. Олефір В.О. Інтелектуально-особистісний потенціал саморегуляції суб'єкта діяльності. Харків: УПА, 2015. 265 с.
11. Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб'єкта: монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.]; за ред. В. О. Моляко. Київ - Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. 194 с.
12. Татенко В.О. Сучасна психологія і теоретико-методологічні проблеми: навч. посіб. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. 288 с.

## **4. ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ**

### **4.1 Детермінанти активності людини**

Проблема діяльності в психології. Аналіз діяльності. Характеристика та структура діяльності людини. Види діяльності. Внутрішня регуляція суб'єкту діяльності.

Потреба як внутрішній спонукувач активності людини: потреба як нестаток, потреба як предмет задоволення нестатку, потреба як стан, потреба особистості як системна реакція. Класифікація потреб. Характеристика та особисте проявлення потреб: моральність, сила, гострота переживання людиною незадоволеною потреби. Проблема полімотивації поведінки і діяльності людини.

Поняття «мотив». Функції мотивів. Мотив як потреба, мотив як ціль, мотив як спонукування, мотив як намір, мотив як стан. Потенціальний мотив. Функціональна автономія мотивів.

Поняття мотивації. Структура мотивації. Мотивація та цілеутворення.

Феноменологічний та експериментальний підходи до вивчення мотивації. Теорії мотивації: біхевіоризм, психоаналіз, гуманістична та когнітивна теорії. Мотиваційний контроль дій: теорія функціональної системи, «модель Рубікону», теорія мотиваційного контролю Д. Хайленда.

Потреба нужди та потреби в дослідженнях вітчизняних психологів.

Мета як психологічна категорія.

Цілеполягання. Психологічні особливості цілеполягання.

## **4.2 Емоційна сфера людини**

Загальні уявлення щодо емоцій та почуттів. Різноманітність емоцій та почуттів. Порівняльна характеристика емоцій та почуттів. Виразні рухи емоцій та почуттів. Емоції та діяльність. Емоції та потреби. Емоції та образ життя. Емоційні явища.

Особливості переживання. Види емоційних переживань. Механізм прояву та розвитку емоцій. Управління емоціями. Теоретичні підходи до вивчення емоцій.

Функції емоцій. Загальна характеристика емоцій та почуттів. Класифікація почуттів людини. Експериментальне вивчення емоцій в різні вікові періоди. Загальна характеристика методів вивчення емоцій.

Емоційність як психологічна особливість.

Емоційні стани. Емоційний інтелект та методи його вивчення.

## **4.3 Воля як особистий вид психічних процесів**

Психологічний феномен волі. Психофізіологічні механізми довільного керування поведінкою та діяльністю. Довільні та мимовільні дії, їх структура. Структура вольового акту. Самоконтроль як форма довільного керування діями.

Основні підходи у вивченні волі: регуляційний, мотиваційний та вільного вибору.

Теорії волі: воля як волюнтаризм, воля як «вільний вибір», воля як довільна мотивація, воля як механізм подолання зовнішніх та внутрішніх перепон, воля як особлива форма психічної регуляції. Вольові стани.

Співвідношення вольової та емоційної регуляції. Вольове зусилля та його природа. Характеристика та види вольового зусилля.

Вольові якості особистості. Розвиток «сили волі». Патологія волі. Слабкість волі та її причини. Фактори, що впливають на розвиток волі. Методи вивчення вольових якостей особистості.

### **Рекомендована література (Загальна психологія: Емоційно-вольові процеси)**

1. Лазуренко О.О. Психологія емоцій: підручник. Книга Плюс, 2018. 264 с.
2. Гоулмен Д. Емоційний інтелект. К.: Віват, 2018. 512 с.
3. Фельдман Баретт Л. Як народжуються емоції. К.: Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. 480 с.
4. Сергеєнкова О., Столярчук О., Коханова О. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 296 с.
5. Максименко С.Д. Загальна психологія: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 272 с.
6. Лівін М., Полудьонний І. Простими словами: як розібратися у своїх емоціях. К.: Наш формат, 2021. 264 с.
7. Губенко І.Я., Карнацька О.С., Шевченко О.Т. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та міжособового спілкування: підручник. К.: Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина», 2021. 321 с.
8. Засєкіна Л.В., Пастрик Т.В. Основи психології та міжособове спілкування: навчальний посібник ля студентів вищих навчальних закладів. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2013. 184 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/153578336.pdf>



## **5. ДИФЕРЕНЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ**

### **5.1 Темперамент**

Поняття темпераменту. Підходи до вивчення темпераменту: гуморальні, конституційні, морфологічні теорії темпераменту. Фізіологічна основа темпераменту. Темперамент та вища нервова діяльність людини. Психодинамічні властивості нервових процесів та їх співвідношення. Співвідношення активності, реактивності та моторики у складі темпераменту.

Регулятивна теорія темпераменту Я. Стреляу. Енергетичний рівень індивіду та його темпоральні параметри. Загальна характеристика типів темпераменту. Сильні та слабкі риси типів темпераменту.

Темперамент як один із регуляторів стилю діяльності. Темперамент та здібності. Властивості темпераменту та поведінка людини у складних умовах. Темперамент і культура поведінки. Темперамент у структурі особистості. Вплив вікових змін на формування властивостей темпераменту.

### **5.2 Характер**

Співвідношення характеру та темпераменту. Визначення характеру. Характер як «програма поведінки людини». Природні та соціальні передумови характеру. Підходи вивчення індивідуального характеру. Індивідуальне та типове в характері.

Типологія характерів. Історія питання. Принципи класифікації характеру в період античності та середньовіччя. Психоаналітичні типологічні модулі характеру. Психологічні типи індивідуальних характерів К.Юнга. Типологічні модулі соціальних характерів Е. Фромма, Є.Шострома, Б.С.Братуся. Типологічні моделі акцентуацій характера П.Б.Ганушкіна, Л.Леонгарда, О.Є.Лічко. Проблема характеру в роботах С.Л.Рубінштейна, К.К.Платонова, Б.Г.Ананьєва, А.Г.Асмолова.

Структура характеру. Риси характеру та відносини особистості. Гармонійний та дисгармонійний характер. Поняття про національний характер. Співвідношення статі та характеру. Особливості жіночої та чоловічої

психології. Шляхи формування характеру в різні вікові періоди.

Акцентуації характеру. Типи акцентуації характеру.

### **5.3 Здібності**

Проблема психології здібностей та їх ознак. Задатки та здібності: розбіжність понять. Задатки як органічні передумови здібностей, їх багатозначність. Здібності та знання, уміння, навички. Здібності та мотивація діяльності.

Види здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Загальна обдарованість, загальні розумові здібності. Види спеціальних здібностей. Здібності до навчання та їх структура. Геніальність, обдарованість, талант.

Компенсаторна функція компонентів здібностей та індивідуальний стиль діяльності. Підходи до вивчення здібностей. Розвиток та формування здібностей: умови та рівні розвитку. Методи дослідження здібностей. Творча особистість та її життєвий шлях. Поняття про креативність та її концепції. Творчість та діяльність. Концепція редукції творчості до інтелекту.

Поняття про інтелект, Теорії інтелекту. Моделі інтелекту.

#### **Рекомендована література(Диференційна психологія)**

1. Палій А.А. Диференційна психологія, Київ: Академвидав, 2010. 429 с
2. Мазяр О. А. Диференціальна психологія, Кондор, Київ, 2017. 242с.
3. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь, 1997. 367 с.
4. Романевська Л.І., Подкоритова Л.О. Диференціальна психологія. Львів: Новий Світ, 2011. 236 с.
5. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології: навч. посібник. Київ, 2006. 530 с

## **6. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ**

### **6.1 Характеристика наукового дослідження**

Наукове дослідження, його принципи та структура. Поняття про методологію, метод, методологічний прийом та методіку. Характеристика наукового дослідження. Теорія та її структура. Наукова проблема. Гіпотеза та її види. Ціль та задачі наукового дослідження. Процедура наукового дослідження. експериментальна вибірка та засоби її формування. Критерії класифікації експериментальних планів. Оцінка валідності експерименту як умови достовірних висновків. Оцінка адекватності узагальнень. Змістовні висновки та логічна компетентність при узагальненні результатів психологічного дослідження.

### **6.2 Неекспериментальні методи в психології**

Метод спостереження та інтроспекції. Історія виникнення та розвитку. Загальні напрямки використання методів інтроспекції та спостереження. Можливості та обмеження використання в психологічній практиці. Класифікація видів спостереження. Основні категорії та одиниці описування результатів самоспостереження. Планування та техніка проведення спостереження. Засоби фіксації результатів. Формалізовані та неформалізовані, кількісні та якісні форми обробки результатів спостереження.

### **6.3 Методи опитування**

Загальна характеристика інтерв'ю та бесіди як методів психологічного дослідження. Особливості діагностичного інтерв'ю та психотерапевтичної бесіди. Класифікація видів інтерв'ю та вимоги до його проведення. Загальні вимоги до особливості інтерв'юєра. Основи підбору та підготовки інтерв'юєрів. Вимоги до техніки спілкування «інтерв'юєр - респондент».

Метод анкетування. Характеристика методу анкетування як засоба збирання емпіричної інформації. Загальні принципи створювання опитувальників. Структура анкети. Вимоги до процедури анкетування. Кількісні та якісні форми обробки результатів анкетування. Біографічний

метод. Метод аналізу продуктів діяльності.

**Рекомендована література «Практикум з психології»  
(Неекспериментальні методи в психології)**

1. Максименко С. Д., Носенко Е. Л. Експериментальна психологія. Підручник. — К.: Центр навчальної літератури, 2019. — 360 с.
2. Галян О. І., Галян І. М. Експериментальна психологія. Навчальний посібник. Київ, «Академвидав», 2012. - 402 с. Режим доступу: [https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/439914.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/439914.pdf)
3. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. — К.: «ВД «Професіонал», 2007. — 208 с. Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk727362.pdf>
4. Відеолекції Ігоря Кочаряна з курсу: <https://youtube.com/playlist?list=PLaYK94dP2DqvRQPbof5eP7wBJ6tIUfo08>

#### **6.4 Експериментальні методи в психології**

Психологічний експеримент як сумісна діяльність випробуваного та експериментатора. Соціально-психологічні аспекти психологічного експерименту. Види експерименту. Лабораторний та природний експеримент. Констатуючий та формуючий експеримент. Лонгітюдний метод. Валідність експерименту. Планування експерименту та фактори, що порушують внутрішню та зовнішню валідність. Характеристики незалежної, залежної та зовнішньої змінних. Типи випробуваних, мотивація участі в експерименті. Методи контролю впливу особистості випробуваного на експеримент.

Норма експерименту. Інструкція. Вплив особистості експериментатора на результати експерименту, типові помилки дослідника, засоби їх контролю. Типи експериментальних ситуацій і стиль спілкування випробуваного та експериментатора. Рекомендації з організації експериментального спілкування.

Додаткові експериментальні методи. Метод тестів. Методи збору даних (L-, Q-, T- дані ). Математичне моделювання.

Особливості проєктивних методів в психології. Метод факторного аналізу.

## **6.5 Методи дослідження пізнавальної, емоційної сфери особистості.**

### **Методи дослідження особистості**

Методи виміру якостей та характеристик уваги. Метод виміру концентрації слухової уваги. Вивчення стійкості та концентрації уваги методом коректурної проби. Методи виміру показників уваги.

Класичні методи дослідження пам'яті та їх характеристика. Вимоги до підбору експериментального матеріалу. Методи виміру обсягу короткочасної пам'яті (ряди Джекобса, метод Бушке, метод Хінрікса).

Вивчення мимовільного запам'ятовування в роботах П.І.Зінченка.

Методи вивчення інтелекту. Історія питання. Визначення структури інтелекту за методами Амтхауера, Векслера, Равена. Характеристика вербального та невербального інтелекту. Фактори інтелекту.

Методи вивчення Я-концепції особистості. Методи вивчення темпераменту та характеру особистості. Методи дослідження емоційної сфери особистості (експериментальні та неекспериментальні).

Методи вивчення мотиваційної сфери особистості. Загальна характеристика методів дослідження особистості. Багатофакторні методи дослідження особистості. Дослідження особистості у факторних теоріях. Загальні вимоги до складання характеристики особистості.

### **Література**

1. Волошина В.В., Волинська Л.В., Савицька С.О., Темрук О.В. Загальна психологія: Практикум: Навч. посіб. – К., 2005.
2. Галян І. М. Психодіагностика : навч. посіб. / І. М. Галян. – К., 2009.
3. Зелінська Т. М. Практикум із загальної психології [текст] : навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / Т. М. Зелінська, І. В. Михайлова. – К., 2010.
4. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної

психології. – К., 2000.

### Додаткова література

1. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: Навч. посіб. – К., 2004.
2. Моначин І. Л. Зошит-практикум з курсу «Практикум з загальної психології» для студентів спеціальності «Психологія». – Тернопіль, 2015.
3. Матвієнко Л.І. Практикум із загальної психології: Навч. посібник. – К., 2008.
4. Максименко С.Д. Носенко Е.Л. Експериментальна психологія. Підручник. -К.: Центр навчальної літератури, 2019 - 366с.
5. Практична психологія: навч. посібник. Для студ. вищих закладів / М.С.Корольчук, В.М. Корольчук, С.М.Миронець та інш. - К.: Київ.нац.торг.-економ. Ун-т, - 2017 - 728с .
6. Резван О.О., Моргунова Н.С., Кірянова О.В. Практикум з психології, Навчальний посібник. - Харків: ХНУМГ ім. О.М.Бекетова . - 2019 , 155с.
7. Туриніна О.Л. Практикум з психології . -Київ: Експрес -Поліграф. - 2007 - 327с

**КРИТЕРІЇ**  
**оцінювання результатів фахового екзамену «Загальна психологія»**  
**для вступників на навчання за спеціальністю**  
**053 - Психологія**  
**(другий (магістерський) рівень вищої освіти)**

Екзамен «Загальна психологія» проводиться через систему «MOODL» в тестовій формі. Тест включає 100 (сто) завдань, кожне з завдань має одну правильну відповідь з чотирьох наданих альтернатив. Правильна відповідь оцінюється в 2 (два) бали. Максимальна кількість балів за екзамен дорівнює 200 ( двісті) балів.

Абітурієнт бере участь у конкурсному відборі, якщо набирає від 100 (сто) до 200 (двісті) балів за екзамен.

До участі в конкурсі не допускаються абітурієнти, які набрали від 0 (нуль) до 99 (дев'яносто дев'ять) балів.

Голова фахової  
атестаційної комісії

Любов ЯВОРОВСЬКА

Програму затверджено на засіданні приймальної комісії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна  
Протокол № 3 від 03.04.2023 р.

Відповідальний секретар  
приймальної комісії

Сергій Єльцов